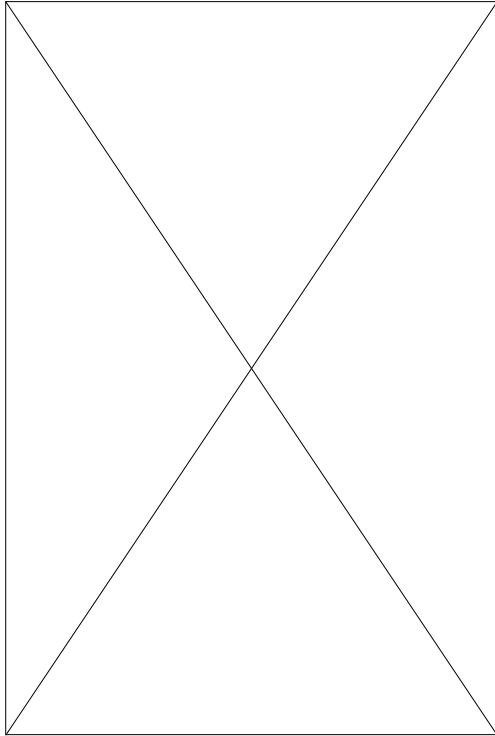

РЕЦЕНЗІЇ. БІБЛІОГРАФІЯ

Матеріали до історії Українського Історичного Товариства. Збірник документів / Редактор Алла Атаманенко. - Нью-Йорк-Острог: Українське Історичне Товариство, Національний університет "Острозька академія", Інститут дослідження української діаспори, 2006. - 384 с. (Серія: "Історичні джерела", т.II).

Останнім часом в Україні побачили світ мемуари, щоденники, епістолярії, науково-документальні праці активних діячів української еміграції міжвоєнного і післявоєнного періодів (Д.Дорошенка, О.Доценка, В.Липинського, І.Мазепи, О.Оглоблина, М.Омеляновича-Павленка, Є.Чикаленка та інш.), дослідження істориків української діаспори у галузі історіографії, джерелознавства, вітчизняної історії та спеціальних історичних дисциплін (Б. і Л. Винарів, А.Жуковського, В.Косика та інш.), монографії та дисертаційні роботи з історії української еміграції та діаспори. Проте відчувається брак джерел з історії таких українських наукових інституцій, як Українська Вільна Академія Наук, Наукове Товариство імені Тараса Шевченка в окремих країнах, Український науковий інститут Гарвардського університету, Канадський інститут українських студій Альбертського університету, Українське генеалогічне і геральдичне товариство та інші, які плідно працювали за межами України на ниві

вітчизняної історичної науки. Поважне місце серед них належить й Українському історичному товариству (УІТ).

Нещодавно вийшов друком другий том збірника матеріалів із серії *"Історичні джерела"*, що видається Українським історичним товариством та Інститутом дослідження української діаспори Національного університету *"Острозька академія"*. У даному томі, що має назву *"Матеріали до історії Українського Історичного Товариства"*, представлені матеріали, що характеризують діяльність УІТ протягом 1965-2003 рр.

Видання включає передмову (*"Впровадження"*), що складається із вступного слова Любомира Винара (с.9-11) і статті Алли Атаманенко *"Джерела до історії Українського Історичного Товариства: бюлетень і обіжні листи"* (с.12-33), два блоки матеріалів - *"Бюлетень для членів УІТ"* (с.35-263) та *"Обіжні листи"* (с.265-366), словник рідковживаних слів і скорочень (с.367-368) та покажчик імен (с.369-383).

У вступному слові ініціатор створення *"Бюлетеня для членів УІТ"*, президент Українського історичного товариства, редактор *"Українського історика"* і серії УІТ *"Історичні джерела"* Любомир Винар обґрунтував необхідність видання цього збірника, коротко виклав основні засади опрацювання матеріалів, пояснив специфіку

такого виду джерел, як засоби офіційного спілкування Управи УІТ з його членами та різними установами, кількома штрихами окреслив справу організації *“Бюлетеня УІТ”*, зауважив на планах видання епістолярій істориків діаспори.

Тематичний огляд джерельної бази історії УІТ представлено у статті редактора збірника, голови Осередку УІТ в Острозі, заступника редактора *“Українського історика”*, члена-кореспондента УВАН Алли Атаманенко. Вона окреслила здобутки дослідників історії Українського історичного товариства та його друкованого органу - журналу *“Український історик”* та визначила прогалини у цій справі. З-поміж недосліджених наукових проблем, пов'язаних з історією Товариства, редактор збірника назвала, зокрема, такі: безпосередня наукова, науково-організаційна, видавнича та інші форми діяльності УІТ. Вирішення цих проблем значною мірою залежить від докладного вивчення різноманітних джерел з історії Товариства, в тому числі *“Бюлетеня”* та обіжних листів, що друкуються у рецензованому збірнику.

Окресливши хронологічні межі виходу Бюлетеня і подавши коротку біографічну довідку про редактора цього періодичного видання Романа Оріона Климкевича, А.Атаманенко зосередилася на характеристиці Бюлетеня, його структури, функціях та інформаційних можливостях. Вона відзначила важливість Бюлетеня при вивченні складу, структури, принципів діяльності, наукового розвитку, видавничої і науково-організаційної справ, фінансового стану, ролі, завдань та планів УІТ, з'ясуванні редакційної політики, змісту і рубрик *“Українського історика”*.

Редактор збірника відзначила інформаційну складову такого виду джерел з історії УІТ, як обіжні листи, що датуються 1965-2003 рр. Вони адресувалися членам Редколегії та представникам журналу *“Український історик”*, членам Управи УІТ та головам осередків у містах США і Канади та окремих країнах. Лише один обіжний лист адресований усім членам Товариства. Частина питань, що піднімалися в обіжних листах, співпадала з матеріалами Бюлетеня, проте значна увага приділялася питанням, які безпосередньо стосувалися лише представників керівних органів УІТ.

Більшу частину матеріалів збірника складають Бюлетені для членів УІТ, що видавалися двома серіями. Перша серія Бюлетеня виходила з січня 1967 р. по *“друге чвертьріччя”* 1972 р. за редакцією Р.Климкевича на правах рукопису циклостилем. Всього вийшло 34 номери. Друга серія була відновлена 1990 р. за редакцією Л.Винара також на правах рукопису, проте друкованим способом. На момент виходу цього збірника матеріалів було видано 16 номерів. У рецензованому збірнику перевидано лише першу серію, яка припинила своє існування з моменту відходу редактора від активної наукової діяльності через хворобу.

Метою видання Бюлетеня, який започатковувався для внутрішнього користування, було налагодження зв'язку між членами УІТ. Він виконував інформативну і комунікативну функції. Членам Товариства повідомлялося про фінансове становище інституції, надходження членських внесків і пожертв, плани на майбутнє, річні звіти, наукові публікації своїх членів, зміст чергових номерів *“Українського історика”*.

Структура видання загалом була сталою, проте з часом з'являлися нові рубрики або варіації назв старих рубрик: інформація про діяльність членів УІТ, прийом нових членів, ювілеї, некрологи, власні видання, видавничий фонд, для книголюбів, наукові конкурси, Українське генеалогічне і геральдичне товариство, журнал *“Український історик”*, членські внески і пожертви, повідомлення, оголошення, привітання зі святами тощо.

Бюлетень дає можливість визначити склад УІТ, динаміку його зростання. Членами Товариства були українські науковці та громадські діячі з країн Північної і Південної Америки, Західної Європи та Австралії. Серед них і такі знані нині в Україні фахівці, як М. Антонович, Б. і Л. Винари, І. Витанович, О. Домбровський, Т. Мацьків, В. Міяковський, О. Пріцак та інш. Проте більший інтерес для сучасних дослідників становить інформація про маловідомих і невідомих членів Товариства, їхні наукові інтереси, участь у наукових організаціях та конгресах, дані біографічного та бібліографічного характеру, зокрема у рубриках *“Нові члени”*, *“Наші втрати”*, *“З діяльності наших членів”*, *“Успіхи наших членів”*.

На сторінках Бюлетеня піднімалися важливі стратегічні й поточні питання діяльності Товариства: обговорення проекту Статуту УІТ, відзначення столітнього ювілею М. Грушевського, створення оргкомітету Світового Конгресу української вільної науки, справа вдосконалення журналу *“Український історик”*, плани видання *“Української історичної бібліографії”*, розбудова мережі осередків УІТ у різних країнах, створення фінансової бази Товариства, видавнича справа УІТ, підготовка, скликання і рішення I Конференції Товариства, зв'язки УІТ з міжнародними фаховими організаціями та установами.

Бюлетень свідчить про широку і різноманітну науково-організаційну діяльність УІТ та окремих її членів. По-перше, це ініціативи Товариства з організації конференції українських істориків і дослідників допоміжних історичних дисциплін, з'їзду українських істориків, форуму з питань української історичної термінології. По-друге, УІТ висував ідею про координацію зусиль різних українських наукових інституцій за кордоном та намагався її реалізувати спільно з УВАН, окремими осередками НТШ в США, Українською Американською асоціацією університетських професорів, Українським вільним університетом, Інститутом східноєвропейських досліджень ім. В. Липинського, Українським військово-історичним інститутом та інш. По-третє, УІТ та окремі його члени брали участь у роботі наукових конференцій, семінарів, *“круглих столів”* та співпрацювали з такими неукраїнськими фаховими організаціями, як Американська асоціація поширення славістичних студій, Американське історичне товариство, Канадська славістична асоціація. По-четверте, УІТ було засновником Українського соціологічного інституту, до складу Наукової Ради якого входили і члени Товариства. Нарешті, важливе значення УІТ надавало організації конкурсів наукових праць. На сторінках Бюлетеня подавалися повідомлення про оголошення українськими громадськими організаціями, меценатами, УІТ конкурсів. Серед членів журі були і представники Товариства.

Бюлетень засвідчує про намагання УІТ широко розгорнути видавничу діяльність. Незважаючи на брак коштів та деякі організаційні проблеми, Товариство спромоглося реалізувати значну частину із запланованих проєктів. Стабільно, хоча і з деякими затримками, виходив журнал *“Український історик”*, були надруковані книги Б. Винара *“Матеріали до історії економічних дослідів на еміграції (1919-1964)”*, Л. Винара *“Молодість Михайла Грушевського, 1866-1894”*, І. Витановича *“Аграрна політика українських урядів 1917-1920”*, М. Ждана *“До питання про залежність Галицько-Волинської Русі від Золотої Орди”*, О. Оглоблина *“Опанас Лобисевич, 1732-1805”*, *“Предки Миколи Гоголя”*, Я. Пастернака *“Ранні слов'яни в історичних та археологічних дослідженнях”*, спогади Л. Биковського *“Від Привороття до Трапезунду, 1895-1918”* та інш. Лише за 1963-1969 рр. заходами УІТ вийшло різних видань обсягом 1911 сторінок (с. 152). Нереалізованими залишилися такі починання УІТ, як українська

історична енциклопедія, біографічний словник українських істориків, українська історична бібліографія, англomовний переклад *“Історії України-Руси”* М.Грушевського та інш. На сторінках Бюлетеня піднімалося важливе питання про видання українознавчих студій англійською мовою, залучення до співпраці у журналі неукраїнських істориків.

Українське історичне товариство розгорнуло роботу зі створення власного архіву. Свідченням цього є публікації на сторінках Бюлетеня повідомлень про формування збірок документів, матеріалів, листів, праць М.Грушевського, Д.Дорошенка, І.Крип'якевича, О.Ольжича (Кандиби).

Другу частину рецензованого збірника складають обіжні листи (обіжники), що охоплюють період 1965-2003 рр. Важливість цього виду джерела з історії УІТ полягає у тому, що, по-перше, в обіжниках подавалася інформація, яка стосувалася лише керівних органів Товариства та його осередків, чого не було у Бюлетені, по-друге, обіжні листи з'явилися після припинення виходу Бюлетеня і тому частково перебрали на себе функцію цього періодичного видання УІТ, по-третє, вони відображають діяльність Товариства в період, коли в українському суспільстві протягом кількох десятиліть відбувалися величезні зміни - від панування комуністичної ідеології до ідеологічної свободи, від недержавного статусу України у складі СРСР до державної незалежності.

Опрацювання обіжних листів дає можливість досліднику визначити кількісний склад, категорії членства УІТ, склад його управи, її комісій, час постанови і склад керівних органів місцевих осередків Товариства, фінансове становище, принципи роботи, організаційну і видавничу діяльність УІТ, розширення тематики, рубрик і напрямів у журналі *“Український історик”* тощо. Обіжні листи містять не лише поточну інформацію про діяльність УІТ, але і матеріали прогнозно-аналітичного характеру, зокрема, звіти про діяльність Товариства за 1965-1974 рр., плани на майбутнє, щодо стану історичної науки, до ювілеїв УІТ та *“Українського історика”*. Як і Бюлетені, обіжні листи є достовірними і репрезентативними джерелами з історії Українського історичного товариства.

Відзначаючи достоїнства рецензованого збірника матеріалів, слід висловити і низку побажань редакторам видання. Варто було б додати географічний покажчик, що значною мірою підвищило б інформативність збірника. У вітчизняній археографії при розшифруванні у квадратних дужках того чи іншого скорочення або аббревіатури крапка перед дужками зазвичай не ставиться. У книзі відсутня і певна формальна сторона будь-якого видання - інформація про тираж.

Безперечно, вихід у світ збірника матеріалів з історії Українського історичного товариства є помітним явищем української історіографії та джерелознавства. Редакторами видання залучено до наукового обігу значну кількість невідомих раніше джерел з історії УІТ та *“Українського історика”*. Саме тому рецензований збірник матеріалів заслуговує на увагу читацької аудиторії, він виконаний на належному кваліфікаційному рівні і стане у пригоді не тільки науковцям у галузі вітчизняної історії, історії української діаспори, історіографії, джерелознавства, спеціальних історичних дисциплін, а й викладачам, студентам та всім, хто цікавиться історією вітчизняної історичної науки другої половини ХХ - початку ХХІ ст. Цей збірник може стати гарним взірцем для складання подібного роду документальних збірників в Україні.